

Om EU:s förslag på utökade patent går igenom kan tillgången på de generiska medicinerna minska.

”EU:s patentpolitik en hälsokatastrof”

När konkurrensen på världsmarknaden ökar vill EU stärka positionen för sina produkter. Ett sätt att garantera en större marknad är genom de handelsavtal som är under förhandling med länder i Syd- och Centralamerika.

Men i Latinamerika höjs oroliga röster för att EU:s förslag på utökade patent på mediciner kan leda till en hälsokatastrof med kraftigt ökade läkemedelskostnader.

TEXT: JOHANNA KVARNSSELL FOTO: KERSTIN EDQUIST

– **DE ANDINSKA STATERNA** har inte gjort någon studie om vilka konsekvenser ett EU-avtal skulle få, men de studier som man gjorde inför förhandlingarna om ett frihandelsavtal med USA visade att enbart ett starkare skydd av data från läkemedelstester skulle kosta den ecuadorianska staten 150 miljoner dollar. Det motsvarar halva Ecuadors läkemedelsbudget, säger Juana Ramos, expert på immaterialrätt och patentlagstiftning samt aktiv inom nätverket Ecuador Decide, som arbetar emot ett frihandelsavtal med EU.

Många EU-länder har en stor läkemedelsindustri. En industri som behöver hitta nya marknader i en värld där konkurrensen blir allt hårdare. Bland annat därför är frågor om patent och upphovsrätt viktiga när unionen förhandlar om nya handelsavtal med länder i Centralamerika och norra Sydamerika.

– I Sverige plöjer vi ner massor av pengar i forskning, vi måste kunna få ut något av det. Konkurrenskraften i Europa bygger till stor del på innovationer och patenträttigheter, säger Olle Johansson som är departementssekreterare

re med ansvar för internationell handelspolitik på utrikesdepartementet.

Patent på mediciner är egentligen ett ganska nytt påfund. Sverige och Schweiz, som i dag är världsledande inom läkemedelsindustrin, införde patentskydd så sent som på 1970-talet. Innan dess var det fritt att även i de rika länderna bedriva utveckling av läkemedel baserad på kopiering.

Juana Ramos menar att patentlagstiftningen i grunden är livsviktig för att främja innovationer. Men i EU:s fall, menar hon, utgår deras förslag om immaterialrätt från vinstintressen istället för utveckling.

– I EU:s avtalsförslag står det att syftet är att främja försäljningen av nyskapande produkter från regionen. Det är här min första kritik kommer in, syftet med immaterialrätten har aldrig varit att främja försäljningen av någon som helst produkt.

Enligt Olle Johansson står Sverige helt och hållet bakom EU:s linje i handelsförhandlingarna, men han vill inte gå in på några detaljer om vad som finns med i avtalsförslaget. Regeringen har gett mandat till ett förhandlingsteam inom EU-kommissionen och förhandlingarna med de latinamerikanska länderna sker bakom stängda dörrar.

– Det är så det alltid går till under sådana här förhandlingar. Det demokratiska elementet kommer in efteråt, när de enskilda regeringarna ska ta ställning till det färdiga paketet, säger han.

DET SOM TROTS ALLT har kommit ut från förhandlingarna är att EU:s förslag är en utökning av det så kallade TRIPS-avtalet som trädde i kraft 1995. TRIPS-avtalet innebär att man kan ta patent på alla produkter och processer, däribland mediciner, i upp till 20 år. Avtalet gäller alla länder som är med i Världshandelsorganisationen WTO och ger patentinnehavaren monopol på produkten och rätt att själv bestämma priset. TRIPS visade sig snabbt öka priserna på mediciner i fattiga länder och blev kritiserat för att kunna leda till en hälsokatastrof.

Det förslag på patentregler som EU nu ger de andinska länderna är ett så kallat TRIPS plus-avtal som innebär att patenttiden på läkemedel i vissa fall utökas från 20 till 25 år. Dessutom vill man förlänga skyddet av data från läkemedelstester från fem till elva år, vilket skulle innebära att man under den tiden inte kan tillverka billigare så kallade generiska läkemedel. De är kopior på godkända läkemedel och utgör 70 procent av medicinerna i de andinska länderna.

EU utgår från vinstintressen i stället för utveckling

DET ÄR LÄTT ATT FÖRSTÅ varför EU vill skydda sin marknad mot de generiska medicinerna. Skillnaden i pris mellan ett läkemedel som omfattas av ett aktivt patent och ett läkemedel där patentet har gått ut är hisnande.

– En produkt som är utsatt för konkurrens är i genomsnitt 15 gånger billigare än en som inte är det, säger Juana Ramos.

Att låta nya läkemedel få ett ännu längre skydd än vad de har i dag skulle kunna leda till en hälsokatastrof i de länder som skriver på EU-avtalet. Enligt uträkningar från biståndsorganisationen Oxfam skulle de nya patentreglerna innebära att utgifterna för mediciner i Peru ökade med minst 25 procent och sjukvårdskostnaderna i Colombia med 302 miljoner dollar per år.

– Det innebär att 1,6 miljoner colombianer inte längre får tillgång till sjukvård, varnade German Holguín från den colombianska hälsoorganisationen Misión Salud vid en debatt under den andra förhandlingsrundan i Lima i mars.

Juana Ramos fruktar att en annan del av EU:s avtalsförslag riskerar att slå ut marknaden för de generiska medicinerna. EU vill införa medel för att kontrollera efterlevnaden av avtalen. ➡

"EU stoppar läkemedel till fattiga"

EU har stoppat flera stora försändelser av mediciner som varit på väg till behövande i fattiga länder. Det skriver organisationerna Oxfam och Health Action International i en gemensam rapport som släpptes i slutet av oktober.

Det handlar om generiska preparat, det vill säga lågpriskopior av originalläkemedel, som tillverkats i Indien och varit på väg till Latinamerika, men som stoppats inom EU. Orsaken är påstådda brott mot patenträtten. Men enligt Oxfam och Health Action International har lasterna bestått av läkemedel som får exporteras till andra länder i enlighet med Världshandelsorganisationen WTO:s regler.

Indien och Brasilien planerar att lämna in en anmälan till WTO efter att en last med indisktillverkade bromsmediciner mot hiv stoppats i Nederländerna. Lasten skulle ha transporterats vidare från Europa till Brasilien, Colombia och Nigeria.

Sophie Bloemen vid Health Action International säger till IPS att lasten stoppades av den nederländska tullen med hänvisning till EU:s patentlagar, trots att den skulle skeppas vidare utanför EU.

Sedan slutet av 2008 har EU-laster med generiska mediciner stoppats av tullen i Tyskland och Nederländerna, enligt rapporten. De allra flesta kom från Indien och var på väg till bland annat Peru, Colombia, Ecuador och Nigeria.

Rapportförfattarna menar att EU genom sitt agerande sätter de stora läkemedelsbolagens intressen före människors akuta behov av mediciner. Enligt rapporten utövar EU påtryckningar mot utvecklingsländernas regeringar för att dessa "ska överge sin rätt att anskaffa billiga, generiska mediciner till skydd för folkhälsan, trots att det är en rättighet som garanteras av de globala handelsreglerna".

SANJAY SURI/IPS

Oxfams rapport: www.oxfam.org/en/pressroom/pressrelease/2009-10-20/eu-standards-threaten-poor-countries-without-medicine

Trots att effekterna ofta är desamma är de patenterade medicinerna i genomsnitt 15 gånger dyrare än de som utsätts för konkurrens.

Enligt EU:s förslag räcker det med en misstanke om att ett läkemedel är piratkopierat för att hela partiet ska beslagtas och förstöras. Under tiden som processen, som kan ta upp till sju år, pågår får inte produkten komma ut på marknaden igen. Resultatet blir att den som anmäler det misstänkta brottet mot patentlagarna har marknaden för sig själv medan frågan utreds. Enligt förslaget ska medlen inte bara röra produkten i sig utan också de mellanhänder som har hjälpt till att sälja produkten.

– Det innebär att till exempel apotek är utsatta för samma risker som de som tillverkar medicinerna. Om man misstänker att de har sålt piratkopierade mediciner kan de få sina datorer och annan utrustning beslagtagen och förstörd. Riskerna är enorma, jag ser framför mig hur inga apotek kommer att våga köpa generiska mediciner av rädsla för att kanske bryta mot ett patent, säger Juana Ramos.

Juana Ramos och många med henne tror att avtalet, om det går igenom, kan leda till en katastrof för folkhälsan i de redan fattiga latinamerikanska länder som förhandlar med EU.

Olle Johansson håller inte med. EU:s viktigaste ståndpunkt, menar han, är att ta hänsyn till utvecklingsländernas behov och på inga villkor ska avtalen utgöra ett hot mot folkhälsan.

– I allmänhet är det faktiskt positivt för fattiga länder att ha en patentlagstiftning för att de ska kunna gynna forskningen. Patentlagstiftningen måste vara en balans mellan att få ut läkemedel till låga priser och att inte sätta käppar i hjulet för forskningsföretagen. ■